การบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด

The Management of Government Support, Donations and Property of the Temple

Received: May 23, 2019
Revised: August 13, 2019
Accepted: August 20, 2019

นฤพนธ์ เมืองจันทร์ (Naruepon Muengchun)*
ศิวัช ศรีโภคางกุล (Siwach Sripokangkul)**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบ กระบวนการ การบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด 2) ศึกษาจุดเสี่ยง ปัญหาอุปสรรค กระบวนการการบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด และ 3) ศึกษาแนวทางการการบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด ให้มีความโปร่งใสสามารถสร้างศรัทธา และความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา โดยใช้วิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง การดำเนินการวิจัยเลือกพื้นที่แบบเฉพาะเจาะจง คือ วัดแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย และเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง แบ่งผู้ให้ข้อมูล ออกเป็น 3 กลุ่มหลัก รวมทั้งหมด 9 รูป/คน ได้แก่ ผู้บริหารของวัด/ผู้เกี่ยวข้องกับวัด, ผู้บริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา/ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และ ผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบ กระบวนการ การบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด วัดบริหารจัดการภายใต้กฎหมาย กฎ ระเบียบ มติมหาเถรสมาคม กฎกระทรวง และตามหลักพระธรรมวินัย โดยเจ้าอาวาสดำเนินการแต่งตั้งคณะทำงานและไวยาวัจกรช่วยในการดำเนินงานวัด 2) จุดเสี่ยง ปัญหาอุปสรรค ของวัดยังไม่มีรายงานทางการเงินที่เป็นไปตามหลักการของการจัดทำบัญชี การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของวัดยังอยู่ในวงจำกัด ส่วนมากวัดจะจัดทำรายงานทางการเงินและเก็บไว้เองที่วัด มิได้มีการเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับทราบวัดขาดการวางแผนระบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดเพื่อประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพขาดกลไกในการกำกับดูแลที่จะให้มีการบริหารเงินที่สอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการ 3) แนวทางการบริหารจัดของวัดที่จะสามารถสร้างศรัทธา และความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา วัดควรยึดหลักการบริหารกิจการที่ดีในการบริหารจัดการยึดหลัดความโปร่งใสเป็นสำคัญ มุ่งเน้น

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Master of Public Administration Program Student, College of Local Administration, Khon Kaen University. E-mail: naruepon_m@kkumail.com, Tel.0807504269

** รองศาสตราจารย์ ดร., กลุ่มวิจัยการบริหารกิจการท้องถิ่นและการพัฒนาเมืองอัจฉริยะวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Associate Professor Dr., College of Local Administration, Khon Kaen University.

การบริหารแบบมีส่วนร่วม ยึดการบริหารตามกรอบ การพัฒนาทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วยการปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ ปฏิบัติตามมติกฎมหาเถรสมาคมที่กำหนด การบริหารงบประมาณวัดใช้แนวทางหลักความพอเพียง มุ่งเน้นประโยชน์ให้กับส่วนรวมมากกว่าแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ; เงินสนับสนุนจากภาครัฐ; เงินบริจาค; ทรัพย์สินของวัด

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study model, process and management of government support, donations and property of the temple; 2) study risks and obstacles of management of government support, donations and property of the temple; and 3)study management guidelines for government support, donations and property of the temple to strengthen transparency and faith and trust in Buddhism. This research was a descriptive research to find facts. The research selected specific area which was a temple in Khon Kaen, Nai Muang, Muang Khon Kaen, Khon Kaen province under Maha Nikaya. The key informants were divided into three main groups totaling 9 persons: temple managements/ stakeholders, managements of the General Education Section of PhraPariyattidhamma School/ stakeholders and managements of relevant organizations/ stakeholders. And, the research tools included structured and unstructured in-depth interviews.

The findings revealed that: 1) Model, process and management of government support, donations and property of the temple. The temple managed under laws, regulations and rules of the Sangha Supreme Council of Thailand, ministerial regulations and Buddhism disciplines as the abbot designated management committee and for temple management; 2) Risks and obstacles of management of government support, donations and property of the temple. The temple did not conduct financial statements under generally accepted accounting principles (GAAP). The financial data disclosure was limited. The temple mostly conducted the financial statements and kept in the temple so it was not disseminated to public. Moreover, the temple did not have efficient properties management plan as well as did not have supervision mechanics for controlling financial management in line with management principles; and 3) Management guidelines for government support, donations and property of the temple to strengthen transparency and faith and trust in Buddhism. The temple should uphold good governance, transparency, participating management, management under six aspects of development framework including administration, religious education, public facilities, educational welfare and public welfare, comply with resolutions of

the Sangha Supreme Council of Thailand. The budget management implemented sufficiency and mainly focused on public benefits rather than individuals.

Keywords : Management; Government Support; Donations; Property

บทนำ

วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เป็นหน่วยงานปกครอง และหน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์ รวมทั้งกิจการพระศาสนา มีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขฉบับเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ.2561 (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561) เป็นองค์กรทางศาสนาที่มีบทบาทสำคัญด้านสังคมของไทย เป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ เป็นสถานที่ให้พุทธศาสนิกชนเข้ามาการทำบุญและประกอบศาสนกิจต่าง ๆ จนถึงเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งนันทนาการ ศูนย์กลางการเรียนรู้ การพัฒนา การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน วัดยังเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นแหล่งการศึกษาของประชาชน และทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักในการฝึกอบรมพระสงฆ์ ที่จะสืบต่อพระศาสนา แม้ปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางในบางเรื่องจะลดลงแต่ความสำคัญของวัดยังคงอยู่ (พระมหาทวี โพธิเมธี, ม.ป.ป.) บทบาทของวัดยังคงมีค่อนข้างมาก คือ เรื่องของการพัฒนาชุมชน การพัฒนาอาชีพ หรือการเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์ และความเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจ ซึ่งยังคงมีอยู่มิเสื่อมคลายแต่อย่างใด มีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ช่วงวัยแรกและช่วงสุดท้ายของชีวิต วัดจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 อ้างถึงใน ฐิติพร สะสม, 2553) การบริหารงานของวัดอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยการได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และพุทธศาสนิกชนมีการทำนุบำรุงวัดด้วยการบริจาคทั้งในรูปที่เป็นเงิน สิ่งของ และเวลาในการทำงานอาสาต่าง ๆ ร่วมกับวัดโดยที่กิจกรรมที่เกิดขึ้นเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับการได้มาและการใช้ไปของเงินที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ(พระครูวิสุทธานันทคุณ, 2554)

นอกจากนั้นวัดยังได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินการงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐ โดยการทำนุบำรุง ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์คุ้มครอง และส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแล รักษา จัดการศาสนสมบัติ พัฒนาพุทธมณฑล ให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งให้การสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางศาสนา เพื่อการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติให้รุ่งเรือง ประกอบกับพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคมและวัฒนธรรมไทย จึงได้รับการจัดสรรงบประมาณที่เรียกว่า “เงินอุดหนุน” ให้แก่วัดต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อการบูรณะซ่อมแซม 2) เพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม 3) เพื่อการเผยแผ่ ดำเนินกิจกรรมทางศาสนา งบอุดหนุนเป็นหนึ่งในงบประมาณแผ่นดินที่ถูกจัดสรรให้กับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นประจำทุกปี ซึ่งในแต่ละปีงบประมาณสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จะมีการจัดสรรเงินอุดหนุนให้กับวัดต่าง ๆ ซึ่งจะจัดสรรตามคำขอของวัดเมื่อผ่านการพิจารณาแล้วจะโอนงบประมาณมายังส่วนภูมิภาค คือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด จากนั้นสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดดำเนินการเบิกจ่ายให้

เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ แล้วมีหนังสือแจ้งการจัดสรรไปยังวัด และให้วัดรายงานผลการใช้จ่ายเงินมายังสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพื่อรายงานผู้บริหารระดับสูง

จังหวัดขอนแก่น มีวัดที่อยู่ในการดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น แต่ละปีมีงบประมาณจัดสรรมาส่วนภูมิภาค เพื่อให้ดำเนินการเบิกจ่ายให้กับวัดที่ได้รับการจัดสรร ซึ่งงบประมาณส่วนใหญ่เป็นเงินอุดหนุนบูรณปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัดทั่วไป เงินอุดหนุนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม บาลี การจัดสรรเงินดังกล่าวก็เป็นไปตามปกติของปีงบประมาณ มีการติดตามผลการใช้จ่ายเงิน และรายงานผลการดำเนินงานให้ต้นสังกัดทราบอยู่เสมอ การบริหารงานของวัดด้านการเงิน ถือเป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงและล่อแหลม สำหรับพระภิกษุ เจ้าอาวาส ผู้บริหารงานวัด หรือผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการรับจ่าย เก็บรักษา และหรือในการฝากธนาคาร การถอนจากธนาคาร เพราะมีโอกาสผิดพลาดและรั่วไหลได้เกือบทุกจุด หากผู้บริหารงานวัดไม่มีการวางระบบด้านการเงิน การบัญชี และการตรวจสอบที่ดี เท่ากับไม่มีมาตรการป้องกันข้อผิดพลาดและการรั่วไหล การวางระบบการรับ การจ่าย การเก็บรักษา หรือการฝากเงินในธนาคาร การถอนเงิน การทำบัญชี และการตรวจสอบจะช่วยป้องกัน ความผิดพลาดและการรั่วไหล สามารถป้องกันข้อครหาเป็นการแสดงความบริสุทธิ์ใจของผู้บริหาร และผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องในเรื่องการเงินทุกระดับ เป็นที่สบายใจแก่ทุกฝ่าย (ณดา จันทร์สม, 2555)

อย่างไรก็ตาม การวางระบบการเงินของวัดทั่ว ๆ ไป การจัดทำบัญชี การตรวจสอบการเงิน และการปฏิบัติตามระบบที่ดีนั้นไม่ได้ง่าย ถ้าหากเจ้าอาวาสหรือผู้บริหารไม่มีทักษะในการบริหารจัดการ และขาดความเข้มแข็งก็ยากที่จะให้มีระบบ และให้มีการปฏิบัติตามระบบที่ดีนั้นอย่างสมบูรณ์ (พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล, 2539 อ้างถึงใน ณดา จันทร์สม, 2555) ในสถานการณ์ปัจจุบันการจัดทำรายงานทางการเงินของวัดยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานบัญชี ขาดการวางระบบการบริหารจัดการของวัดเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดการวางระบบและกลไกในการเบิกจ่ายเงินและการบริหารเงินของวัด เกิดปัญหาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558)

จากปัญหาที่ปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา (Descriptive Exploratory Qualitative Research) เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงถึงรูปแบบและกระบวนการในการบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด จุดเสี่ยงหรือปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการ นำมาตีความพรรณนาให้เห็นถึงสภาพข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น อธิบายให้เกิดภาพที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดแนวทางการบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด ให้มีความโปร่งใสสามารถสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา ให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เรื่องการยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน โดยเน้นการบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบ กระบวนการ การบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด

2. เพื่อศึกษาจุดเสี่ยง ปัญหาอุปสรรค กระบวนการการบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐเงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด

3. เพื่อศึกษาแนวทางการการบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัดให้มีความโปร่งใสสามารถสร้างศรัทธา และความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการศึกษา รูปแบบและกระบวนการในการบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐเงินรายบริจาค และทรัพย์สินของวัด จุดเสี่ยงหรือปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการ แนวทางการบริหารจัดของวัดที่จะสามารถสร้างศรัทธา และความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา ของวัดแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้ 1) ด้านขอบเขตเนื้อหา ศึกษารูปแบบและกระบวนการในการบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด ศึกษาจุดเสี่ยงหรืออุปสรรคในการบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด ศึกษาแนวทางการการบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาคและทรัพย์สินของวัด ตามหลักธรรมาภิบาล ตามหลักทฤษฎีผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ (Stewardship Theory) 2) ด้านขอบเขตเวลา ช่วงระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์ คือ เดือนมิถุนายน – กันยายน พ.ศ. 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา (Descriptive Exploratory Qualitative Research)เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง ทำการเลือกพื้นที่แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ วัดแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่มหลักรวมทั้งหมด 9 รูป/คน ได้แก่ ผู้บริหารของวัด/ ผู้เกี่ยวข้องกับวัดรวม 5 รูป/คน, ผู้บริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา/ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวม 2 รูป/คน และ ผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวม 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง ดังนี้ (จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย, 2558)

1. แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก (Guideline for In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ โดยการถามคำถามต่าง ๆ ที่มีไว้ในแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูล อีกทั้งช่วยลดความรู้สึกของการสัมภาษณ์แต่ละบุคคล

2. แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก (Guideline for In-depth Interview) แบบมีไม่โครงสร้าง (Unstructured Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีขอบเขตของคำถามที่แน่นอน มีเพียงแต่แนวทางกว้าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ผู้วิจัยจึงสร้างขึ้นเป็นประเด็นหรือหัวข้อในการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยกำหนดเป็นคำถามปลายเปิดสะท้อน ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมวิจัย/ผู้ให้ข้อมูล

3. เครื่องมือในการเก็บบันทึกข้อมูล ได้แก่ เทปบันทึกเสียง สมุดบันทึกการสนทนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 3 กลุ่ม จะใช้เวลาการสัมภาษณ์ประมาณ 45 นาที – 1 ชั่วโมง ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ในช่วงหลังจากผู้ให้ข้อมูลเสร็จสิ้นศาสนกิจหรือภารกิจ เพื่อไม่ให้เกิดการรบกวนเวลาของผู้ให้ข้อมูล และเป็นช่วงเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกผ่อนคลาย ใช้กุฏิ ศาลาการเปรียญ หรือสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวกในการให้ข้อมูลเป็นสถานที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะได้โทรศัพท์นัดหมายเวลาการสัมภาษณ์ก่อนเข้าสัมภาษณ์ทุกครั้ง การสัมภาษณ์จะเป็นไปในลักษณะการพูดคุยระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์และผู้วิจัยโดยผู้ให้สัมภาษณ์อาจปฏิเสธที่จะตอบคำถามใด ๆ ที่สร้างความอึดอัดใจให้แก่ผู้สัมภาษณ์ และผู้ให้สัมภาษณ์สามารถถอนตัวจากการให้สัมภาษณ์ได้ทุกเมื่อ และหากผู้ให้สัมภาษณ์ตัดสินใจถอนตัวจากการสัมภาษณ์ จะไม่มีความเสียหายใด ๆ เกิดขึ้นต่อผู้ให้สัมภาษณ์

ภายหลังการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยการถอดข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงเป็นบทสนทนาที่เป็นตัวอักษรตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนครบถ้วนของข้อมูลโดยเปรียบเทียบจากการฟังเทปบันทึกเสียงซ้ำสรุปประเด็นปัญหาที่ข้อมูลไม่ชัดเจนหรือไม่ครอบคลุมหรือประเด็นที่ต้องการค้นหาเพิ่ม หลังจากนั้นผู้วิจัยทำการปรับข้อคำถามให้เหมาะสมแล้วกลับไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเก็บข้อมูลให้ชัดเจน ทำการวิเคราะห์และสรุปประเด็นผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายจนได้ข้อมูลครบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำข้อมูลที่ได้มาจากการบันทึกภาคสนามทั้ง การสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาจัดระบบ แตกข้อมูลออกเป็นส่วนย่อยตามความหมายเพื่อความสะดวกในการคัดแยกข้อมูล (เอื้อมพร หลินเจริญ, 2555) ผู้วิจัยอ่านข้อมูลและทิ้งระยะเวลาไว้แล้วกลับมาอ่านซ้ำอีกเพื่อทบทวนข้อมูลที่ได้และคัดแยกประโยค ค้นหาถอยคำที่มีคุณค่า สะเทือนความรู้สึก จดจำง่าย เน้นหรือแยกให้เห็นประโยคสำคัญเด่นชัด ทำให้ผู้วิจัยเห็นประเด็นหลัก (Theme) ที่ศึกษา ทำความเข้าในความหมายของแต่ละประโยค นำมาจัดกลุ่มข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลการประมวลคำสำคัญ (Key Word) เชื่อมโยงความเป็นเหตุเป็นผลของข้อมูลและทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จนมาเขียนบรรยายสะท้อนให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่นำเสนอและตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง (สุภางค์ จันทวานิช, 2551)

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าข้อมูลที่ได้มาสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อตอบโจทย์ของการวิจัยได้ ก่อนการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจึงต้องตรวจสอบข้อมูลตามหลักการ ดังนี้ 1) การตรวจสอบด้านข้อมูล 2) การวางตัวเป็นกลางและเหมาะสมของผู้วิจัย 3) ความน่าเชื่อถือได้ในระยะเวลาของการเข้าถึงข้อมูลในพื้นที่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) การตรวจสอบด้านข้อมูล เป็นการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล ซึ่งมีวิธีในการยืนยันข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ แหล่งบุคคล แหล่งสถานที่และแหล่งเวลา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (สุภางค์ จันทรวานิช, 2551) แหล่งเวลา คือ การตรวจสอบข้อมูลต่างเวลามีความเหมือนกันหรือต่างกัน แหล่งสถานที่ คือ ข้อมูลต่างสถานที่ แหล่งบุคคล ได้แก่ การใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์ชุดเดียวกัน เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัด/รักษาการเจ้าอาวาสวัดพระอารามหลวง รองเจ้าอาวาสวัดพระอารามหลวง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระอารามหลวง ไวยาวัจกรคณะกรรมการวัด ผู้อำนวยการโรงเรียน เจ้าหน้าที่การเงินโรงเรียน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่การเงินของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น 2) การวางตัวเป็นกลางและเหมาะสมของผู้วิจัย เนื่องจากผู้วิจัยเป็นนักวิชาการศาสนา ที่ปฏิบัติงานด้านการสนองงานคณะสงฆ์โดยตรง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการลำเอียง ผู้วิจัยได้แยกแยะบทบาทระหว่างบทบาทการเป็นผู้วิจัยและบทบาทการเป็นนักวิชาการศาสนาที่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงาน ในขณะที่ผู้วิจัยเข้าไปในพื้นที่แสดงบทบาทเป็นผู้สัมภาษณ์เชิงลึกและอำนวย ความสะดวกให้กับผู้ให้ข้อมูลหลัก 3)ความน่าเชื่อถือได้ในระยะเวลาของการเข้าถึงข้อมูลในพื้นที่ โดยผู้วิจัยเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น ดูแลการสนองงานคณะสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่นทั้งหมด จึงสามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลในระหว่างการทำการศึกษาได้ตลอดระยะเวลาที่กำหนด

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ผู้บริหารวัด ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาภายในวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำรงตำแหน่งและประสบการณ์การบริหารมาแล้วมากกว่า 10 ปีเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารงบประมาณให้เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมายต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่วัด สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. รูปแบบกระบวนการ การบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาคและทรัพย์สินของวัด

แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นย่อย คือ 1) การบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ 2) การบริหารจัดการเงินบริจาค และ 3) การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด ดังนี้

1.1 การบริหารจัดการเงินสนับสนุนภาครัฐ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้ 1) วัดได้รับสนุนงบประมาณส่วนใหญ่จะเป็นเงินอุดหนุนบูรณปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัดพระอารามหลวง เงินอุดหนุนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม บาลี รวมทั้งสนับสนุนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดสรรเงินดังกล่าวก็เป็นไปตามปกติของปีงบประมาณ เมื่อวัดได้รับการจัดสรรงบประมาณดังกล่าวจะดำเนินการตามระเบียบ กฎกระทรวง หรือมติมหาเถรสมาคม โดยจะให้มีการโอนเงินผ่านบัญชีของวัดโดยตรง

จะไม่ให้มีการโอนผ่านบัญชีของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จากนั้นจะมีการเบิกจ่ายเงินเพื่อใช้ตามวัตถุประสงค์ของการขอรับงบประมาณ มีการติดตามผลการใช้จ่ายเงินโดยเจ้าอาวาส และรายงานผลการดำเนินงานตามแบบฟอร์มที่กำหนดให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่นและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบ เมื่อรายงานผลการเบิกจ่ายแล้ววัดได้มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายให้เป็นปัจจุบันพร้อมเก็บใบเสร็จต้นขั้ว โดยผู้ช่วยเจ้าอาวาสและไวยาวัจกร แล้วรายงานเจ้าอาวาสทราบ 2) เงินอุดหนุนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะบริหารจัดการโดยผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งจะแยกบัญชีการใช้จ่ายคนละส่วนกับของวัด ในการดำเนินการการเบิกจ่ายงบประมาณดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบของราชการ ส่วนการบันทึกรายรับรายจ่าย มีการบันทึก รายรับรายจ่ายทุกวัน แล้วนำไปลงบัญชีของโรงเรียนตามอำนาจหน้าที่

1.2 การบริหารจัดการเงินบริจาค ดำเนินการโดยมีขั้นตอน 1) การรับจ่ายเงิน สำหรับการรับเงินบริจาคแบ่งออกได้ดังนี้ การรับเงินจากตู้บริจาค แบ่งออกเป็นตู้รับบริจาครายวันและรายเดือนโดยมีคณะกรรมการวัด เป็นผู้รับและนับเงิน แยกบันทึกลงในสมุด หลังจากนับเสร็จแล้ว จึงนำเงินฝากเข้าบัญชีวัด ส่วนการรับเงินบริจาคตามวัตถุประสงค์ คณะกรรมการวัดจะเป็นผู้ออกใบอนุโมทนาให้กับผู้บริจาค แล้วนำยอดเงินดังกล่าวไปลงในบัญชีการเงินของวัด หลังจากนั้นจะนำเงินเข้าบัญชีธนาคารในนามของวัด 2) การเบิกจ่ายเงินของวัด ดำเนินโดย เจ้าอาวาสผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือไวยาวัจกร ลงนามร่วมกันในการเบิกจ่าย จากนั้นจัดทำบัญชีการรับ จ่าย การฝาก ถอน ในบัญชีให้เป็นปัจจุบัน เพื่อรายงานให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่นและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบโดยลำดับ ปีละสองครั้ง

1.3 การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด ปัจจุบันวัดมีที่ดินมีเนื้อที่ ประมาณ 13 ไร่ ภายในวัดมีอาคารเสนาสนะประกอบด้วยอุโบสถ กุฏิสงฆ์ ศาลาอเนกประสงค์ ศาลาพลับพลา นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาภายในวัด มีอาคารเรียนมหาวิทยาลัย (ซึ่งปัจจุบันได้ใช้เป็นที่พักของพระสงฆ์สามเณร ภายในวัด) มีวิหารคดเจดีย์พระธาตุนครเดิมซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ การบริหารจัดการและดูแลทรัพย์สินของวัด เจ้าอาวาสบริหารโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการมาเพื่อดูแลทรัพย์สินของวัด มีการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินของวัดแต่ยังไม่เป็นปัจจุบันเท่าที่ควร เนื่องจากมีการเปลี่ยนผู้บริหารวัด ส่วนวัดมีเนื้อที่จำกัดจึงไม่สามารถนำที่ดินไปจัดสรรเป็นประโยชน์ใด ๆ ได้ นอกเหนือจากเงินสนับสนุนจากภาครัฐ หรือเงินบริจาค

2. จุดเสี่ยง ปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการ

จากการศึกษาจุดเสี่ยง ปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด แห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ดังนี้

2.1 การบริหารจัดการของวัด พบว่า วัดยังไม่มีรายงานทางการเงินที่เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รองรับกันโดยทั่วไป ทำให้ไม่มีข้อมูลทางการที่จะสะท้อนภาพรวมของวัด การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของวัดยังอยู่ในวงจำกัด ส่วนมากวัดจะจัดทำรายงานทางการเงินและเก็บไว้เองที่วัด มิได้มีการเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับทราบ หรือหากมีการเผยแพร่จะเป็นรูปแบบในวงจำกัด เช่น ปิดประกาศในที่สาธารณะ เป็นต้น วัดขาดการวางแผนระบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดเพื่อประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับการบริหารเงินทุนของวัดเพื่อให้มีการใช้จ่ายได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ให้ทุน ขาดกลไกในการ

กำกับดูแลที่จะให้มีการบริหารเงินที่สอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการ วัดยังขาดการวางระบบและกลไกในการเงิน และบริหารจัดการเงินของวัด โดยเน้นหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ ที่เห็นชัดคือหลักการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

2.2 การดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี ไม่ได้ทำความเข้าใจในระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย ทำให้เกิดช่องโหว่ในการบริหารงาน ขาดการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ที่เป็นปัจจุบัน ขาดระบบการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

2.3 การดำเนินของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า ไม่สามารถรวบรวมข้อมูลทางการเงินของวัดและโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้อย่างเป็นระบบ และที่สำคัญระบบเทคโนโลยีที่จะช่วยในการดำเนินการด้านบัญชีของวัดยังถือว่าไม่ทันสมัยเท่าที่ควร

3. แนวทางการบริหารจัดการของวัดที่จะสามารถสร้างศรัทธา และความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการของวัดที่จะสามารถสร้างศรัทธา และความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา พบว่า หนึ่งวัดควรบริหารงานตามกรอบที่มติมหาเถรสมาคม หรือตามแผนปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์กำหนด ประกอบด้วยการปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ สองวัดควรยึดหลักการบริหารกิจการที่ดีในการบริหารจัดการ ยึดหลัดความโปร่งใสเป็นสำคัญ โดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหาร ดังนี้ 1) วัดควรจัดทำโครงการ/ดำเนินงานที่ตอบสนองความต้องของพระภิกษุ สามเณร ชุมชน องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน โดยการทำประชาคมมุ่งเน้นการบริหารที่รวดเร็ว ถูกต้อง และสร้างความประทับใจยิ่ง ๆ ขึ้นไป 2) วัดควรมีระบบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ และนำผลการดำเนินงานมาพัฒนาปรับปรุง เพื่อให้งานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการดำเนินการ 3) วัดควรเสริมสร้างให้บุคลากรภายในวัดมีความตระหนักและใช้วัสดุอุปกรณ์เป็นไปอย่างเหมาะสม คุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด 4) เจ้าอาวาสหรือผู้บริหารวัดควรมีความเมตตา และความยุติธรรมแก่ทุกคนที่อยู่ใต้บังคับบัญชา นอกจากนี้ต้องปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน 5) เจ้าอาวาสวัดหรือผู้บริหารวัดควรตอบสนองต่อข้อเสนอแนะของกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น การทำประชาคม การออกเสียงข้างมาก เป็นต้น 6) วัดควรมีการตรวจสอบควบคุมการดำเนินงาน มีระบบตรวจสอบควบคุมการปฏิบัติที่น่าเชื่อถือ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และให้ทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน 7) วัดควรเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร การปรับปรุงสารสนเทศ และการกระจายข่าวสารต่อสาธารณะให้ทราบอย่างทั่วถึงโดยเหมาะสม โดยเฉพาะการเปิดเผยรายรับ รายจ่ายให้สาธารณะชนรับทราบอยู่เสมอ อาจจะเป็นปีละ 1-2 ครั้ง 8) เจ้าอาวาสหรือผู้บริหารวัดควรกระจายอำนาจการตัดสินใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานทุกส่วน เพื่ออำนวยความสะดวกและรวดเร็วในการปฏิบัติงาน 9) เจ้าอาวาสหรือผู้บริหารวัดควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการ การติดตาม และการประเมินผลการดำเนินงาน 10) เจ้าอาวาสหรือผู้บริหารวัดควรใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของพระภิกษุสามเณร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ

ที่สำคัญอีกประการสุดท้าย เจ้าอาวาสวัดหรือผู้บริหารวัดควรให้ความสำคัญในการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ มุ่งเน้นการบริหารแบบพอเพียง โดยบริหารตามทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด และควรบริหารโดยการรักษาผลประโยชน์ของวัดมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว

อภิปรายผล

การบริหารจัดการด้านการเงิน และทรัพย์สินอื่น ๆ อันเป็นของส่วนรวมของวัด ผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่ดูแลศาสนสมบัติของวัด คือ เจ้าอาวาส ที่มีในบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขฉบับเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ.2561 มาตรา 37 และ 38 การบริหารจัดการวัดเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารวัดจำเป็นต้องเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน เพราะการทำงานจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้น ก็เพราะนักการบริหารมีเทคนิคและวิธีการรูปแบบการทำงานไม่เหมือนกัน สิ่งสำคัญคือ การบริหารจัดการภายใต้กฎหมาย กฎ ระเบียบ มติมหาเถรสมาคม กฎกระทรวง และที่สำคัญคือต้องเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยด้วย ฐิติพร สะสม (2553) กล่าวว่า วัดควรมีการจัดระบบการบริหารและการจัดการวัด โดยเน้นการบริหารงานบุคคล การบริหารงานธุรการ การบริหารงานการเงิน/บัญชีการบริหารศาสนสมบัติ การบริหารกิจกรรมของวัด มีระบบการบริหารงานที่ชัดเจน โปร่งใส มีการจัดรูปแบบของคณะกรรมการการบริหารในส่วนงานต่าง ๆ และเน้นในเรื่องของความสะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพแบ่งงานออกเป็นฝ่าย มีผู้รับผิดชอบโดยตรงจึงทำให้ง่ายต่อการติดต่อและประสานงาน แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว ณดา จันทร์สม (2555) ได้กล่าวว่า วัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ วัดยังคงมีอุปสรรคในการจัดทำงบประมาณเพราะในแต่ละปีวัดมีรายได้ไม่แน่นอนไม่สามารถกำหนดได้ว่าจะมีรายรับในแต่ละปีเท่าไร ถึงแม้จะมีระเบียบให้วัดจัดทำบัญชีรายรับ–รายจ่าย โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดทำเองหรือจะแต่งตั้งบุคคลมาช่วยทำก็ได้ เพื่อเป็นการวางแผนในการจัดทำงบประมาณว่าในปีถัดไปจะมีเงินรายรับประมาณเท่าไร รายจ่ายประมาณเท่าไร ขั้นตอนการจัดทำงบประมาณจึงเกิดปัญหาที่จะหาผู้ที่มีความสามารถเข้ามาช่วยในการจัดทำงบประมาณโดยเฉพาะวัดที่อยู่ห่างไกลรวมถึงวัดที่มีรายได้น้อย ปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัดไม่สามารถจัดทำงบประมาณได้ให้เกิดเป็นรูปธรรมนั้นวัดจะดำเนินการสร้างศาสนสถานในวัดนั้น วัดจำเป็นที่ต้องจัดหางบประมาณเป็นจำนวนมาก จึงไม่สามารถที่จะสร้างเสร็จได้ภายในปีเดียว

การอนุมัติงบประมาณในการใช้จ่ายของวัดนั้นเจ้าอาวาสถือเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินว่าจะใช้เงินวัดไปในทิศทางใด การอนุมัติงบประมาณ ถึงแม้เจ้าอาวาสจะมีการแต่งตั้งไวยาวัจกร คณะกรรมการวัดหรือผู้นำในชุมชนเข้ามาเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด รวมถึงการใช้งบประมาณของวัด พระอธิการผจญ อาจาโร (2559) ได้กล่าวว่า ในการบริหารงานของเจ้าอาวาสจะต้องมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงานในการอนุมัติ งบประมาณของวัดจำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชนโดยเฉพาะการที่จะสร้างศาสนสถานที่จำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณมาก ไม่ว่าจะเป็นพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ รวมถึงวัดที่มีจัดงานที่เกี่ยวกับศาสนพิธี ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานเพื่อการศาสนสงเคราะห์เพราะวัดกับชุมชนจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้การบริหารงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีความยั่งยืน คือ ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์และมีความตั้งใจ

จริง ในการบริหารงานอย่างเพียงพอ กรรมการวัด ได้แก่ พระสงฆ์และฆราวาสต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเหมาะสม ซื่อสัตย์ เป็นที่ยอมรับ ของสังคม รวมทั้งการบริหารที่มีความโปร่งใส เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารงานอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมประชุมวางแผน การร่วมปฏิบัติการ การร่วมตรวจสอบ และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง หากการบริหารจัดการของวัดมีความโปร่งใสจะก่อให้ความศรัทธาน่าเลื่อมใส และเป็นเครื่องชักจูงใจให้ชุมชนเข้าร่วมช่วยเหลืองานของวัด ด้วยความสมัครใจตามกำลัง สอดคล้องกับผลการศึกษา ของกฤติน จันทร์สนธิมา (2561) ที่กล่าวว่า เจ้าอาวาสวัดเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้นเสมอ เปิดโอกาสให้ทราบความเคลื่อนไหว รวมทั้งรายงานทางการเงินของวัด ทำให้วัดกับภาครัฐโดยตัวแทน รวมทั้งเอกชนและประชาชนเกิดความไว้วางใจในความโปร่งใสของวัด เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันเชื่อใจกันให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มกำลังความสามารถการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดมีการเปิดเผยและให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารงาน และที่สำคัญผู้บริหารของวัดต้องมุ่งบริหารงานองค์กร ภายใต้วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย เป็นหลักโดยผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นผลประโยชน์แก่องค์กรมากกว่าประโยชน์แก่ตนเอง และพวกพ้อง

เจ้าอาวาสและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงจำเป็น ต้องบริหารจัดการไม่ว่าเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด ทุกประเภท ตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในระเบียบกฎหมาย อย่างเคร่งครัด ตรงไปตรงมาในฐานะผู้รับผิดชอบโดยตรง และต้องสอดคล้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ว่าด้วยความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม ขณะเดียวกันพระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร) [ม.ป.ป.] กล่าวว่า วัดจำเป็นต้องมี การบริหารตามกรอบการพัฒนาทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ และผสานร่วมกันกับหลัก “ปัญจบริหาร” ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การถือธรรมเป็นใหญ่ 2) กลยุทธ์การป้องกัน ความเสื่อมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง 3) กลยุทธ์ปฏิบัติหน้าที่ศีลธรรม 4) กลยุทธ์การทำงานที่ดีให้ สำเร็จความประสงค์ และ 5) กลยุทธ์การสงเคราะห์สิ่งอันเป็นความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล อันจะนำไปสู่ความมั่นคง ยั่งยืน สร้างศรัทธาแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป

อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการวัดไม่ใช่เพียงผู้บริหารวัดจะบริหารตามรูปแบบที่เหมาะสมในบริบทของพื้นที่เท่านั้น ผู้บริหารต้องยึดการบริหารให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ มติมหาเถรสมาคม กฎกระทรวง บริหารภายใต้ผลประโยชน์ขององค์กรมากกว่าประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และสุดท้ายควรยึดหลัก พระธรรมวินัย เพื่อให้การดำเนินงานของวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้แก่พุทธศาสนิกชนได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นลักษณะจำเพาะของการศึกษาเชิงคุณภาพ ไม่เน้นเรื่องจำนวนขนาดตัวอย่าง งานวิจัยนี้จึงไม่สามารถใช้อ้างอิงไปถึงกลุ่มประชากร (วัด) ที่มีบริบทแตกต่างกันได้ อย่างไรก็ดีการศึกษาครั้งนี้เป็นการสะท้อนถึงมุมมองของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์จริงและผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด ซึ่งอาจจะนำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขรวมทั้งการวางแผนบริหารจัดการให้วัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ประกอบด้วยประเด็นดังนี้

1. วัดควรกำหนดให้วัด เอกชน และชุมชน มีส่วนร่วมในด้านการวางแผน การปฏิบัติการ การตรวจสอบการแก้ไขปัญหาเพื่อที่จะพัฒนาวัดให้มีความโปร่งใส สามารถสร้างความเชื่อมั่น และศรัทธาได้มากขึ้น

2. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดให้วัดมีการจัดทำรายงานทางการเงินเป็นประจำทุกปี พร้อมทั้งมีจัดทำรายงานข้อมูลทางการเงินของวัดอย่างเป็นระบบ เพราะจะสามารถสะท้อนถึงความโปร่งใสของระบบการเงินและบัญชีของวัดในได้

3. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรกำหนดถึงการมีและแต่งตั้งคณะกรรมการวัดที่มีองค์ประกอบที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับวัด และแนวทางในการได้มาของคณะกรรมการวัด เพื่อให้คณะกรรมการวัดมีบทบาทที่จะสามารถช่วยในการพัฒนาวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการบริหารจัดการที่ดี

4. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเร่งช่วยกันพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการทางด้านการเงินให้แก่วัดให้มีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการจัดอบรมไวยาวัจกร และกรรมการอยางสม่ำเสมอ

5. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการศึกษากระบวนการจัดทำบัญชีงบประมาณตามมาตรฐานหลักบัญชี เพื่อสะท้อนถึงการพัฒนาการบริหารกิจการที่ดีภายในวัด และศึกษาการนำเทคโนโลยีมาใช้ ในการสนับสนุนการจัดทำข้อมูลทางการเงินของวัดให้มีความทันสมัยมากขึ้น

6. ประชาชน และชุมชนในฐานะพุทธศาสนิกชนควรต้องมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการวัดมากขึ้น การกระตุ้นให้มีจิตอาสาทำงานเพื่อชุมชนและสังคมต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

References

Chantavanich, S. (2008). **Withīkānwičhaichœ̄ngkhunnaphāp. [Qualitative research methods].** Bangkok :Chulalongkorn University.

Chunsom, N. (2012). **Kānboṛihānkānngœ̄nkhoṇgwatnaithai. [Financial management of temples in Thailand]**. Complete report of the project Study of financial management of temples in Thailand, Phase II, Faculty of Economic Development National Institute of Development Administration.

Junsontimo, K. (2018).**Kānsuksākānmīsuanrūamnaikānboṛihānčhatkānsātsanasombatdoichai Nǣothāngprachārat. [The Participation in Administration of the Temple' s Religious Property Using Civil State Model: Case study Chansen Temple and Takfah Temple]**. Journal of Thai Ombudsman, 11(1), 143-180.

Lincharearn, A. (2012). **Thēknikkānwikhroḳhoṃūnchœ̄ngkhunnaphāp. [The New Paradigm of Temple Management in the Age of Globalization].** *Journal of Educational Measurement Mahasarakham University*, 17(1), 17-29.

Phamahatawee Potimate. [n.d.].**Kānboṛihānkānngœ̄nkhoṇgwattāmlakthammāphibān Suksākrānīwatnaikhet'amphœ̄mūangČhangwatnonthaburi.[Financialmanagement of temple under good governance Case study: temple in Mueang district, Nonthaburi province].** Master of Public and Private Management Courses Faculty of Public Administration National Institute of Development Administration.

Phanaree, S. [n.d.]. **Krabūanthatsanamaikānboṛihānčhatkānwatnaiyuklōkāphiwatna. [The New Paradigm of Temple Management in the Age of Globalization].** *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 82-92.

Phrakruvisuddhanundhakun(Kutta).**(2011).KānboṛihānčhatkānwatkhaochoṇgphrānČhangwatrātchaburī. [Management of Khao Chong Phran Temple Ratchaburi Province].** A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of The Requirement for The Degree of Master of Buddhist Management Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phrakruvisuddhanundhakun(SurasukVisuddhajaro).[n.d.].**Yutsātnaikānboṛihānčhatkānwatphūakhwāmmangkhonghǣngphraphutsātsana. [Temple ManagementStrategies forStability on Buddhist]**. *Journal of MCU Peace Studies*, **3**(1), 130-143.

RectorPajonÃcāro(Tanunchong).(2016).**Suksābotbātkhoṇgphrasongnaikānboṛihānwatdoichailakthammāphibān : Suksāchaphoḳrani'amphœ̄bānhong Čhangwatlamphūn. [A Study of Monk's Roles in Using Good Governance for Temple Administration: A Case Study of Ban Hong District, Lamphun].** Journal of Buddhist Studies, 7(1), 73-80.

Samnakṅganphraphutsatsanachangwatkhonkæn. (2018). **Phraratchabanyatkhanasong 1962 (læthikækhaiphœmtœm (chabapthi Si)2018). [Sangha Act 1962 (and as amended (No. 4) BE 2018].** Bangkok : National Office of Buddhism.

Samnakṅganlekhathikansaphaphuthænratsadoṇ.(2015) .**Raingan phonlakaraphichannasuksa Kanpatirupnæothanglæmattrakanpokpongpitakkitkanphraphutsatsana.[Studyreport Reforming guidelines and measures to protect the protection of Buddhist affairs].**Report of the Reform Committee, guidelines and measures to protect the protection of Buddhism, the National Reform Council. Secretariat of the Commission for the Values of Arts, Culture, Ethics and Religion Reform Office of the Commissioner 3.

Sasom, T. (2010). **Suksarabopkanbihanlækanchatkanwatnaiphraphutsatsana Kranisuksa : Watphrathatchæhæng 'Amphœphuphiang Changwatnan. [A Study of Monastery Administrative and Management in Buddhism : A Case Study of Wat Phra That Chae Haeng, Phupieng District, Nan Province].** A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of The Requirement for The Degree of Master of Arts (Buddhist Studies) Mahachulalongkornrajavidyalaya University.